(from a depth of 20–25 cm), a 5–30 cm thick cultural layer of grey earth, disturbed by deep ploughing in the second half of the 20th-century (one time?) was recorded. This layer is homogeneous, no separate horizons being distinguishable. Based on the incidence of the finds, it is not possible to distinguish the old settlement's various habitation periods. The light yellow sand, light sandy loam, and gravel sterile soil begins at a depth of 30–65 cm from the former ground's surface. 24 objects were discovered in the sterile soil, mostly stains with several pits and fire sites (Fig. 2), from which two carbon samples were taken for radiocarbon testing. The calibrated dates: 771 889 AD and 771–893 AD were obtained.

The investigation yielded 474 archaeological finds, mostly sherds of hand built (with rough and smooth surfaces), partly thrown, and thrown pottery (Fig. 3) together with 10 Mesolithic flint finds, i.e. flakes and cores (Fig. 4).

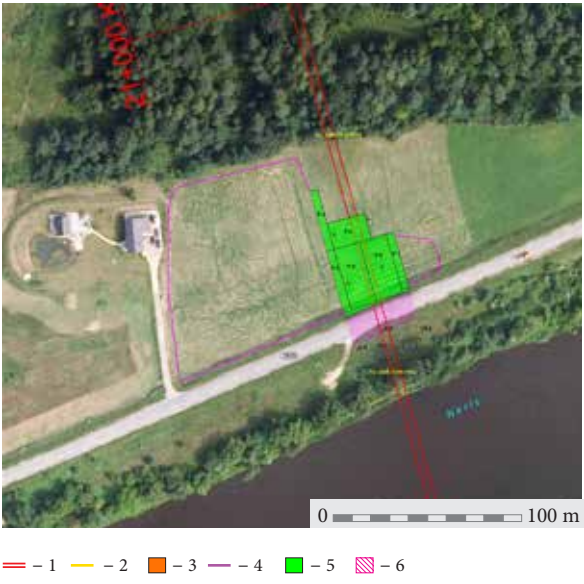
Eglė Šatavičė, Vida Kliaugaitė

Kurmagalos senovės gyvenvietė

2020 m. balandį–rugpjūtį AB „LTG Infra" užsakymu Kurmagalos senovės gyvenvietėje (Jonavos r., Kulvos sen.) atlikti detalieji tyrimai planuojamos „Rail Baltica" europinio standarto geležinkelio linijos vietoje.

Kurmagalos senovės gyvenvietė yra dešiniajame Neries krante, pirmojoje terasoje. Upės pakrante eina asfaltuotas kelias Jonava–Kurmagala–Skrebinai, o į Š plyti pieva. 2015 m. R. Vengalis su tyrėjų komanda vykdė žvalgymus projektuojamo geležinkelio linijoje ir šią vietą įvardijo kaip spėjamą senovės gyvenvietę (*LIIR*, f. 1, b. 7675, p. 19, 52). 2019 m. V. Vėževičienei ištyrus 4 šurfus, trijuose iš jų aptiktas 30–40 cm storio senovės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis, preliminariai datuotas I tūkst. pr. Kr. – I tūkst. po Kr. vid. (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 518), atsižvelgiant į tyrimų rezultatus bei reljefą, nustatyta preliminari senovės gyvenvietės teritorija.

2020 m. iš viso ištirtos 6 perkasos ir 4 šurfai, bendras 1665,37 m² plotas (1 pav.). Perkasos tirtos į Š nuo regioninio kelio 1915, 2019 m. žvalgomaisiais tyrimais nustatytoje

1 pav. 2020 m. tyrimų Kurmagalos senovės gyvenvietėje situacijos planas: 1 – projektuojamas geležinkelis; 2 – sklypo riba; 3 – 2019 m. tirti šurfai; 4 – 2019 m. nustatyta senovės gyvenvietės riba; 5 – 2020 m. tirtos perkasos ir šurfai; 6 – 2020 m. identifikuotas kultūrinio sluoksnio paplitimas į P nuo anksčiau nustatytos ribos. V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the 2020 investigation at Kurmagala Old Settlement: 1 – projected railway; 2 – plot boundaries; 3 – 2019 test pits; 4 – old settlement's boundaries as determined in 2019; 5 – 2020 trenches and test pits; 6 – the incidence, identified in 2020, of the cultural layer to the S of the previously determined boundary.

teritorijoje, patenkančioje į būsimą geležinkelio statybos darbų ruožą. Čia senovės gyvenvietės teritorijoje yra šienaujama pieva, paviršius gana tolygus, nežymiai žemėjantis upės link, didžioji dalis jo svyruoja H_{abs} 39,75–40,00 m altitudžių ribose. Ryškesni reljefo perkritimai yra tik tiriamo ploto P pakraštyje, dirbtinai suformuotos kelio sankasos vietoje (siekia iki H_{abs} 40,25 m) bei Š krašte, kur reljefas nežymiai kyla iki pasiekia H_{abs} 42,50 m ties nustatytosios neįtvirtintos gyvenvietės teritorijos Š pakraščiu (2 pav.).

Po velėna perkasose fiksuotas buvusio armens vidutiniškai 30 cm storio molingas dirvožemis. Jame, be gausių šiuolaikinių šiukšlių (įvairių geležinių vinių, grandinių dalių, stiklinių butelių ir žiestų indų šukių bei kitų buityje naudojamų daiktų fragmentų), rasta keletas įvairių laikotarpių (LDK, carinės Rusijos, tarpukario Lietuvos bei TSRS) monetų (dauguma jų arčiau kelio), taip pat aptikta šiek tiek lipdytos keramikos smulkių fragmentų brūkšniuotu ar lygiu paviršiumi bei geležies šlako, patekusių iš kultūrinio sluoksnio dirbant žemę. Įvairių šiuolaikinių radinių gausiau aptikta palei kelią – čia įrengtos sankasos vietoje fiksuotas permaišytas smėlio, žvyro ir molio sluoksnis. Tiriamo ploto Š dalyje po dirvožemiu aptiktas rudo molio sluoksnis, kuris dėl vientisumo pradžioje klaidingai buvo palaikytas įžemiu. Tačiau tiriant giliau molio sluoksnyje rasta pavienių žiestos glazūruotos keramikos šukių, keletas neaiškių geležinių dirbinių fragmentų. Radiniai datuojami XVIII(?)–XIX a. Spėjama, kad molio sluoksnis yra užslinkęs nuo Š esančio šlaito. Užslinkusio molio sluoksnis vidutiniškai buvo apie 25–30 cm storio, tačiau kuo labiau į Š, tuo jis buvo storesnis ir tirto ploto Š pakraštyje jau siekė 70 cm storį.

Po buvusio armens bei užslinkusio molio sluoksniu tirtas tamsiai pilkos žemės sluoksnis, slūgsojęs tarp H_{abs} 39,00 m ir 39,70 m altitudžių perkasose 1, 2, 4 ir 5, bei tarp H_{abs} 39,40 m ir

2 pav. Bendras senovės gyvenvietės ir tiriamų perkasų 1 ir 2 vaizdas iš ŠR. V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 2. General view from the NE of the old settlement and excavated trenches 1 and 2.

41,30 m altitudžių perkasose 3 ir 6. Sluoksnis buvo 20–40 cm storio, jis nežymiai kilo aukštyn Š kryptimi. Nors vizualiai sluoksnis atrodė vienodas visame tirtame plote, tačiau jo sudėtis nevienalytė – P tirto ploto pusėje, apie 15 m ilgio nuo kelio atkarpoje jis buvo smėlingas, gana lengvas, tolstant į Š sluoksnis sunkėjo, jame vis daugiau buvo molio, o 30–32 m į Š nuo kelio molis tapo dominuojantis. Sluoksnyje aptikta lipdytos keramikos (daugiausia brūkšniuotu paviršiumi, mažiau lygiu paviršiumi ir šiek tiek grublėtosios), geležies lydymo atliekų, smulkių molio tinko fragmentų, taip pat skaldyto titnago. Rasta geležinių ylų, peilių dalių, smeigtukų, 2 žalvariniai žiedai, cilindrėlis, molinių verpstukų (?) fragmentų, akmeninių galąstuvų ir panašiai. Dauguma radinių aptikti tirto ploto P dalyje, smėlingos pilkos žemės sluoksnyje. Sluoksniui sunkėjant keramikos bei šlako aptikta vis mažiau, o pilkame molyje tirto ploto Š dalyje pasitaikė tik pavienių radinių viršutiniame pilkos žemės sluoksnio horizonte.

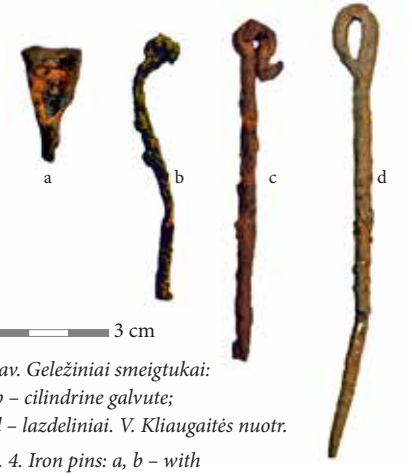
Ištyrus pilkos žemės sluoksnį tirtame plote atsidengė geltonas ar rudas smėlis (P pusėje), gelsvas priemolis su gausia nuosėdinės geležies rūdos priemaiša (centrinėje tirto ploto dalyje) bei rusvas molis (Š dalyje). Molyje ir priemolyje radinių neaptikta, jie identifikuoti kaip įžemis. Fiksuota įvairių objektų: aptiktos 8 stulpavietės bei gamtinės kilmės duobių (medžių išvartų ar vandens versmių?). O P tirto ploto dalyje smėlyje vis dar aptinkama smulkių keramikos fragmentų. Radiniai fiksuoti iki 20 cm (PR tirto ploto pakraštyje) ar net 40 cm gylio (PV pusėje) nuo smėlio sluoksnio viršaus, kol geltoną ar rusvą smėlį pakeitė margas – balkšvas pramaišiui su juodu, be radinių.

Bendrai archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis buvo iki 50–70 cm storio. Didžiausia radinių koncentracija buvo viršutiniame 20–25 cm storio tamsiai pilkos žemės sluoks-

3 pav. Ornamentuota buitinė keramika. V. Jasinevičiaus nuotr.

Fig. 3. Decorated household pottery.

4 pav. Geležiniai smeigtukai: a, b – cilindrine galvute; c, d – lazdeliniai. V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 4. Iron pins: a, b – with a cylindrical head; c, d – with a crook-shaped head.

5 pav. Titnago radiniai: a – galinis gremžtukas; b–d – skeltės; e, f – mikrolitai; g – nuoskalinis antgalis. V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 5. Flint finds: a – an end scraper; b–d – blades; e, f – microliths; g – a flake point.

nyje. Intensyviausias ir storiausias kultūrinis sluoksnis fiksuotas tirto ploto PV dalyje. Iš viso tyrimų metu surinkta 91 kg keramikos (iš jų inventorinta beveik 48 kg, 8778 fragmentai), beveik 17 kg geležies lydimo atliekų ir 2 kg molio tinko, 190 titnaginių radinių, 61 metalo, akmens ir molio radinys. Didžiąją dalį keramikos sudaro lipdyta brūkšniuotu paviršiumi. Tai briauniniai puodai, kurių briaunos puoštos gnaibant, įkartomis ar duobutėmis (3 pav.). Tokia keramika būdinga vėlyvajam brūkšniuotosios keramikos kultūros etapui – I a. pr. Kr. II pusei – III a. po Kr. Ypačiųjų radinių surinkta itin mažai, dauguma jų būdingi plačiam laikotarpiui (geležinės ylos, adatos, peiliai, žalvariniai žiedai). Tiksliau datuojami tik 2 geležiniai smeigtukai cilindrinėmis galvutėmis (II–III a.) (4 pav.). Dauguma titnaginių radinių priklauso vėliausiai titnago apdirbimo technologijai ir gali būti siejami su senojo geležies amžiaus gyvenviete. Keletas dirbinių datuojami viduriniu ir vėlyvuoju mezolitu – 2 mikrolitai (ašmenėlis ir lancetas, greičiausiai nuo to paties dirbinio), gremžtukas, skelčių dalys, keletas nuoskalų, kūginio skaldytinio fragmentas. Trikampio formos nuoskalinis antgalis datuotinas vėlyvuoju neolitu ar bronzos amžiaus pradžia (5 pav.). Visi radiniai perduoti LNM.

Pagal surinktą archeologinę medžiagą senovės gyvenvietė datuojama I–III a. Kultūriniame sluoksnyje aptikti akmens amžiaus radiniai rodo, kad šioje vietoje galėjo būti mezolito laikų stovyklavietė. Mažai stulpaviečių (atsižvelgiant į ištirtą plotą) ir tai, kad neaptikta kitų gyvenvietėms būdingų struktūrų (židinių, ugniaviečių, ūkinių duobių ir pan.) rodo, kad tyrinėta gyvenvietės periferinė dalis, jos epicentras buvo kitur, greičiausiai į P ir PV nuo tirto ploto.

2020 m. tyrimai parodė, jog senovės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis tęsiasi po keliu, Neries upės link. Todėl tarp kelio ir upės, į P nuo tirtos teritorijos ištirti 4 1x1m šurfai 5–8. Šurfuose 5, 6 ir 7 akivaizdžių kultūrinio sluoksnio buvimo įrodymų neaptikta, teritorija šioje vietoje stipriai apardyta ankstesnių žemės judinimo darbų metu įkasant neaiškios paskirties rezervuarą, taip pat statant elektros stulpus. O šurfe 8, ištirtame arčiau kelio, po velėna bei

6 pav. Kultūrinis sluoksnis šurfo 8 R sienelėje. V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 6. The cultural layer in the E wall of test pit 8.

supiltiniu kelio sankasos žvyru aptiktas iki 70 cm storio kultūrinis sluoksnis su lipdyta keramika (6 pav.). Sluoksnis analogiškas rastajam tirtoje teritorijoje į Š nuo kelio.

Kurmagala Old Settlement

In 2020, an excavation (6 trenches and 4 test pits totalling 1665.37 m^2) was conducted at Kurmagala Old Settlement (Jonava District, Central Lithuania) at the site of the future Rail Baltica European standard railway line (Figs. 1, 2). The investigation revealed a 50–70 cm thick valuable cultural layer with 1st–3rd-century hand built pottery with brushed and smooth surfaces as well as other artefacts characteristic of that period: bronze rings, iron pins, awls, needles, and knives (Figs. 3, 4). Flint artefacts dating to the Middle and Late Mesolithic and a triangular flake point dating to the Late Neolithic or Early Bronze Age were also found (Fig. 5). 8 postholes and natural holes (wind-fallen trees or water springs?) were discovered. The small number of postholes (considering the excavated area) and the fact that no other structures characteristic of settlements were found shows that a peripheral part of the settlement was excavated and its centre lies elsewhere, probably to the S and SW of the excavated area.

Eglė Šatavičė

Pakertų neįtvirtinta gyvenvietė

2020 m. Pakertų neįtvirtintoje gyvenvietėje (Kaišiadorių r., Žiežmarių apylinkės sen.) buvo atlikti detalieji tyrimai LLDJ dujotiekio darbų vietoje. Gyvenvietė lokalizuota 2020 m. ankstyvą pavasarį, kai A. Kuncevičius su tyrėjų grupe vykdė žvalgomuosius tyrimus tiesiamo dujotiekio trasos vietoje. Pakertų kaimo laukuose žemės paviršiuje aptikta neaiškaus laikotarpio lipdyta lygi šukelė. 2020 m. balandžio 20 d. šios šukės radimo vietoje ir aplinkoje – daubelėje į Kertaus upelį – ištirta 11 kasinių, kiekvienas 50x50 cm dydžio. Kasiniuose 2 ir 3 po armeniu aptiktas 35–40 cm storio pilkas kultūrinis sluoksnis, rastos kelios lipdytos brūkšniuotos ir lygios keramikos šukės.

Vykdant žvalgymus Pakertų dvarvietės ir jos V kraštu praeinančio krašto plento Žiežmariai–Nemaitonys–Stakliškės (1812) vietoje, molingame įžemyje fiksuota 14 įvairaus dydžio duobių, 2 įgilinti židiniai (1 pav.) bei du tamsaus kultūrinio sluoksnio ploteliai. Kultūrinis sluoksnis ir įgilintos struktūros koncentravosi nuimto dirvožemio ploto V dalyje, kur sienelės pjūvyje fiksuotas 45–85 cm storio pilko dirvožemio sluoksnis, kurio apatinė dalis minėtų kultūrinio sluoksnio plotelių vietose iki 10 cm storyje yra tamsiai pilka. Preparuojant įgilintas struktūras bei kultūrinio sluoksnio apatinę dalį, surinkta lipdytos ryškiai grublėtos bei brūkšniuotos keramikos šukių, koklio fragmentas ir žiestos keramikos šukė, molinis cilindro formos verpstukas, titnago skaldytinis, galvijų kaulų fragmentų. Išlikęs kultūrinis sluoksnis ir archeologiniai dirbiniai rodo čia esant I tūkst. neįtvirtintą gyvenvietę, buvusią senojo ežero (dabar jo vietoje yra melioruota pieva, per kurią teka kanalizuotas Kertaus upelis) R pakrantėje.